

N:o 19.

Af herr **Söderberg**, om rätt för vissa lärare och lärarinnor i geografi att i särskilda fall resa på statens jernvägar mot nedsatt afgift.

Vid 1895 års riksdag väckte jag motion, n:o 19, om att Riksdagen måtte för sin del besluta, att lärare och lärarinnor, som undervisa i geografi vid med statsanslag understödda skolor, må, vid under ferierna företagna resor i ändamål att studera vårt land, å statens jernvägar åtnjuta nedsättning i afgiften till hälften af vanliga biljettpriset.

Min motivering härför var af följande innehåll:

»Det är en fråga om alla håll som befogad erkänd fordran, att skolornas undervisning bör vara i sann mening fosterländsk; den bör med andra ord göra ungdomen förtrogen med vårt lands härliga natur, med dess rika naturliga hjälpkällor, med dess i skilda delar egendomliga folk- och näringslif och icke minst med dess stolta minnen från flydda tider.

Huru god undervisningen i våra skolor för närvarande än må anses, så har den dock ej nu nämnda egenskap i den grad, som önskligt vore. Det är många företeelser, som bevisa detta. Jag skall här endast påminna om ungdomens benägenhet att utvandra till främmande land och om vårt folks smak för utifrån kommande grannlåt. Dessa företeelser visa noggsamt, att känslan af det stora i att vara svensk icke är, som sig bör, väckt.

Hvarpå kan denna brist i vår nationella uppfostran bero? Enligt mitt och många andras förmenande är en af de väsentligaste orsakerna

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 8 Häft. (N:is 19—20.) 1

att söka deri, att de, som i skolorna undervisa om fosterlandet, icke haft tillfälle att personligen göra sig förtrogna med dess natur och folkliga egendomligheter. Med egna ögon hafva de i regel blott sett en mycket obetydlig del häraf. De hafva varit nödsakade att hemta sin kunskap om fosterlandet nästan uteslutande ur böcker. Och efter hvad jag från flera håll med säkerhet förnummit, hafva dessas författare i sin ordning till det mesta hemtat det de skrifvit ur äldre böcker och skrifter.

Att dylik kunskap, som gått från den ene till den andre, ej kan väcka, värma och fördjupa fosterlandskänslan hos läraren och ännu mindre hos den ungdom, som han undervisar, inses vid ringaste eftertanke.

En uppmärksam åhörare skall i skolan ofta finna undervisningen om främmande länder lifvigare och mera färgrik än om vårt eget land. Detta hafva framstående lärare sagt mig bero derpå, att om dessa länder vanligen finnas utmärkta skildringar af personer, som sjelfva sett och kunnat iakttaga hvad de beskrifvit, men att sådana beskrifningar nära nog saknas om vårt land.

Mot vår aktade lärarecorps kan ingen förebråelse rigtas för nu omtalade brist i undervisningen. Lärarne uppoffra icke obetydligt af sina jemförelsevis små inkomster för att med egna ögon få se vårt land. Derom vittna de många talrikt besökta läraremötena. Men vårt land har för stor utsträckning och är för olika i sina skilda delar, för att en eller annan resa på några dagar utan rätt till uppehåll vid mellanstationerna skulle kunna verksamt afhjelpa bristen.

Staten skulle här, synes det mig, utan den minsta uppoffring eller kostnad kunna bringa hjälp och dermed i hög grad befrämja en i verklig mening fosterländsk undervisning. Detta kunde ske derigenom, att *lärare och lärarinnor i geografi efter ansökan och under den kontroll, som regeringen efter samråd med vederbörande myndigheter funne nödigt föreskrifva, finge rätt att under sina ferier mot väsentligen nedsatt afgift företaga resor å statens jernvägar i ändamål att taga kännedom om vårt lands natur och folk.*

Då resan hade till ändamål att utbilda läraren för en samhällsviktig uppgift, kunde den ifrågasatta förmånen ej anses obillig. Såsom någon rent *personlig* förmån för honom kunde den på intet sätt uppfattas, detta så mycket mindre, som delaktighet deri i alla händelser förutsatte ganska betydliga ekonomiska uppoffringar från vederbörandes egen sida. Dels har jag nemligen ej funnit mig böra begära nedsättning för ifrågavarande ändamål lägre än till hälften af vanligt biljettpris, alltså till samma belopp, som, enligt nu gällande praxis beviljas

vid allmänna möten, dels utgör afgiften för jernvägsbiljetten vid en resa, der det gäller att allt emellanåt stiga af vid lämpliga stationer för att medelst andra fortskaffningsmedel göra afstickare från jernvägs-linien, endast en bråkdel af hela kostnaden. Om några lustresor på det allmännas bekostnad kan således ej här vara tal, endast om en åtgärd från statens sida för främjande af ett viktigt nationelt ändamål.

Nämnda åtgärd skulle dessutom blifva till gagn ej endast för den offentliga undervisningen, utan säkerligen äfven för jernvägsväsendet, åtminstone medelbart. Det lider nemligen intet tvifvel, att en allmänt utbredd kännedom om vårt land i längden måste föra med sig lifigare förbindelser mellan befolkningen i olika landsdelar och i och med det-samma befordra en rask utveckling af persontrafiken å jernvägarne.

I rundt tal uppgår i högre och lägre skolor antalet af dem, som undervisa i geografi, till 7,000 personer. Man kan visserligen ej antaga att af dessa mera än ett eller annat hundratal *ärligen* skulle hafva tid och tillfälle att företaga resor af ifrågavarande art. Huru få än dessa blefve i förhållande till hela antalet, skulle de dock, spridda som de naturligtvis komme att blifva öfver hela landet, kraftigt verka för en allmän och mera lefvande kännedom om fosterlandet.»

Det Första Kammarens utskott, som behandlade motionen, stälde sig välvilligt mot förslaget och erkände värdet af de skäl jag anfört, men ansåg frågan vara af den art, att den borde afgöras af kongl. styrelsen för statens jernvägar eller, i händelse denna icke skulle anse sig befogad dertill, af Kongl. Maj:t, hvarför den icke borde dragas in för Riksdagen. På dessa skäl afslog också kammaren motionen.

Att denna verkligen var egnad att afhjelpa ett bland ifrågavarande lärarepersonal djupt känt behof, derpå vann jag bekräftelse, då under sommaren och hösten 1895 icke mindre än 165 lärareföreningar i landets alla delar uttalade som sin åsigt, att det — i hufvudsak på de skäl jag anfört — vore ur undervisningens och uppfostrans synpunkt högligen önskligt, att tillfälle bereddes lärarecorpsen att genom resor lära känna vårt land, och att detta i första hand borde ske genom en betydlig nedsättning i biljettprisen å statens jernvägar. Det torde således kunna anses konstateradt, att den brist i vår nationella uppfostran, hvarom jag i min motion talat, verkligen förefinnes, äfvensom att den lättast kan afhjelpas genom det medel jag föreslagit.

Den väg till frågans lösning, som kammaren ansåg böra följas, har blifvit försökt, men utan resultat.

Till följd af lärareföreningarnes uttalade önsknings ingick nemligen centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening till

kongl. styrelsen för statens jernvägar med anhållan i ofvan angifvet syfte, men jernvägsstyrelsen afslog denna under förmälan, att styrelsen icke eger befogenhet att bevilja nedsättning i gällande biljettafgifter i annan mån, än der sådant befinnes med trafikens nytta och fördel för- enligt. Förutnämnda centralstyrelse vände sig då till Kongl. Maj:t, som dock förklarade frågan icke kunna leda till någon dess åtgärd.

Då den påvisade bristen i vår skolundervisning ostridigt är af synnerligen betänklig art och då den utan kostnad för staten kan i väsentlig grad afhjelpas på det sätt jag föreslagit, men detta icke kan genomföras utan ett beslut af Riksdagen, så får jag härmed förnya min motion och sålunda hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta, att lärare och lärarinnor, som undervisa i geografi vid med stats- anslag understödda skolor, må, vid under ferierna företagna resor i ändamål att studera landet, å statens jernvägar åtnjuta nedsättning i afgiften till hälften af vanliga biljettpriset.

Stockholm den 26 januari 1898.

P. M. Söderberg.
